

Väljaandja:	Riigikogu
Akti liik:	seadus
Teksti liik:	terviktekst
Redaktsiooni jõustumise kp:	01.01.2014
Redaktsiooni kehtivuse lõpp:	31.12.2016
Avaldamismärge:	RT I, 23.12.2013, 57

Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seadus

Vastu võetud 13.03.2002
[RT I 2002, 29, 174](#)
 jõustumine 01.07.2002

Muudetud järgmiste aktidega

Vastuvõtmine	Avaldamine	Jõustumine
18.12.2002	RT I 2003, 4, 22	23.01.2003
11.02.2003	RT I 2003, 24, 148	17.03.2003
28.06.2004	RT I 2004, 56, 405	25.07.2004
15.06.2005	RT I 2005, 39, 308	01.01.2006
08.12.2005	RT I 2005, 68, 524	23.12.2005
14.06.2007	RT I 2007, 44, 316	14.07.2007
22.04.2010	RT I 2010, 19, 101	01.06.2010
17.10.2012	RT I, 01.11.2012, 1	11.11.2012
11.12.2013	RT I, 23.12.2013, 1	01.01.2014, osaliselt 01.01.2020
19.06.2014	RT I, 29.06.2014, 109	01.07.2014, Vabariigi Valitsuse seaduse § 107 ³ lõike 4 alusel asendatud ministrite ametinimetused alates 2014. aasta 1. juulil jõus olevast redaktsioonist.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Seaduse reguleerimisala

Käesolev seadus sätestab Riigikohtu kui põhiseaduslikkuse järelevalve kohtu pädevuse, kohtusse pöördumise ja kohtumenetluse korra.

§ 2. Riigikohtu pädevus

Käesoleva seaduse alusel Riigikohus:

- 1) lahendab taotlusi kontrollida õigustloova akti või selle andmata jätmise vastavust põhiseadusele;
- 2) lahendab taotlusi kontrollida välislepingu vastavust põhiseadusele;
- 2¹) lahendab taotlusi anda seisukoht, kuidas tõlgendada põhiseadust koostoimes Euroopa Liidu õigusega;
- 3) lahendab taotlusi ja kaebusi Riigikogu otsuste peale;
- 4) lahendab kaebusi Riigikogu juhatuse otsuste peale;
- 5) lahendab kaebusi Vabariigi Presidendi otsuste peale;
- 6) lahendab taotlusi tunnistada Riigikogu liige, Vabariigi President, õiguskantsler või riigikontrolör kehtvalt võimetuks oma ülesandeid täitma;
- 7) lahendab taotlusi lõpetada Riigikogu liikme volitused;
- 8) otsustab nõusoleku andmise Riigikogu esimehele Vabariigi Presidendi ülesannetes kuulutada välja Riigikogu erakorralised valimised või keelduda seaduse väljakuulutamisest;
- 9) lahendab taotlusi lõpetada erakonna tegevus;
- 10) lahendab kaebusi ja proteste valimiskomisjoni otsuste ja toimingute peale.

[[RT I 2005, 68, 524- jõust. 23.12.2005](#)]

§ 3. Asja läbivaatamine Riigikohtus

(1) Käesoleva seadusega Riigikohtu pädevusse antud asju lahendab põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium (edaspidi *kolleegium*) või üldkogu.

(2) Kolleegium vaatab asja läbi viieliikmelises koosseisus. Kaebuse või protesti valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale vaatab kolleegium läbi vähemalt kolmeliikmelises koosseisus. Kui valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale esitatud kaebuse või protesti läbivaatamisel kontrollib Riigikohus lisaks asjassepuutuva õigustloova akti või selle andmata jätmise vastavust põhiseadusele, vaadatakse asi läbi viieliikmelises koosseisus.

(2¹) Taotluse anda seisukoht, kuidas tõlgendada põhiseadust koostoimes Euroopa Liidu õigusega, vaatab kolleegium läbi 5–9-liikmelises koosseisus.

(3) Üldkogu lahendab põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi üleantud asja, kui kolleegium peab vajalikuks asja lahendamist üldkogus. Üldkogu lahendab Riigikohtu haldus-, tsiviil- või kriminaalkolleegiumi või erikogu üleantud asja, kui kolleegiumil või erikogul tekib põhjendatud kahtlus kohtuasja lahendamisel asjassepuutuva õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu põhiseadusele vastavuses.

(4) Ainult üldkogu lahendab taotluse tunnistada Riigikogu liige, Vabariigi President, õiguskantsler või riigikontrolör kehtvalt võimetuks täitma oma ülesandeid, lõpetada Riigikogu liikme volitused või lõpetada erakonna tegevus.

(5) Üldkogu vaatab asja läbi vähemalt üheteistkümneliikmelises koosseisus.
[RT I 2005, 68, 524- jõust. 23.12.2005]

2. peatükk ÕIGUSTLOOVATE AKTIDE PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE

§ 4. Menetluse algatamine

(1) Riigikohus kontrollib õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu põhiseadusele vastavust põhistatud taotluse, kohtuotsuse või -määruse alusel.

(2) Taotluse võivad Riigikohtule esitada Vabariigi President, õiguskantsler, kohaliku omavalitsuse volikogu ja Riigikogu.

(3) Kohus algatab menetluse kohtuotsuse või -määruse edastamisega Riigikohtule.
[RT I 2005, 68, 524- jõust. 23.12.2005]

§ 5. Vabariigi Presidendi taotlus

Vabariigi President võib esitada Riigikohtule taotluse tunnistada Riigikogus vastuvõetud, kuid tema poolt väljakuulutatamata seadus põhiseadusega vastuolus olevaks, kui Riigikogu on selle pärast uueks arutamiseks ja otsustamiseks saatmist muutmata kujul uuesti vastu võtnud.

§ 6. Õiguskantsleri taotlus

(1) Õiguskantsler võib esitada Riigikohtule taotluse:

- 1) tunnistada jõustunud seadusandliku või täidesaatva riigivõimu või kohaliku omavalitsuse organi õigustloov akt või selle säte kehtetuks;
- 2) tunnistada väljakuulutatud, kuid jõustumata seadus põhiseadusega vastuolus olevaks;
- 3) tunnistada jõustumata täidesaatva riigivõimu või kohaliku omavalitsuse organi õigustloov akt põhiseadusega vastuolus olevaks;
- 4) tunnistada alla kirjutatud välisleping või selle säte põhiseadusega vastuolus olevaks;
- 5) tühistada Riigikogu otsus seaduseelnõu või muu riigielu küsimuse rahvahääletusele panemise kohta, kui rahvahääletusele pandav seaduseelnõu, välja arvatud põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu, või muu riigielu küsimus on vastuolus põhiseadusega või Riigikogu on rahvahääletuse korraldamise otsuse vastuvõtmisel oluliselt rikkunud kehtestatud menetluskorda.

(2) Lõike 1 punktis 5 nimetatud taotluse esitab õiguskantsler 14 päeva jooksul vastava Riigikogu otsuse saamisest arvates.

[RT I 2005, 68, 524- jõust. 23.12.2005]

§ 7. Kohaliku omavalitsuse volikogu taotlus

Kohaliku omavalitsuse volikogu võib esitada Riigikohtule taotluse tunnistada väljakuulutatud, kuid jõustumata seadus või jõustumata Vabariigi Valitsuse või ministri määrus põhiseadusega vastuolus olevaks või jõustunud

seadus, Vabariigi Valitsuse või ministri määrus või selle säte kehtetuks, kui see on vastuolus kohaliku omavalitsuse põhiseaduslike tagatistega.

§ 7¹. Riigikogu taotlus

Riigikogu võib esitada Riigikohtule taotluse anda seisukoht, kuidas tõlgendada põhiseadust koostoimes Euroopa Liidu õigusega, kui põhiseaduse tõlgendamine omab otsustavat tähtsust Euroopa Liidu liikme kohustuste täitmiseks vajaliku seaduse eelnõu vastuvõtmisel.

[RT I 2005, 68, 524- jõust. 23.12.2005]

§ 8. Nõuded taotlusele

(1) Taotlus peab olema põhjendatud ning selles tuleb märkida põhiseaduse sätteid või põhimõtteid, millele vaidlustatav õigustloov akt, välisleping või Riigikogu otsus ei vasta.

(1¹) Riigikogu taotluses anda seisukoht, kuidas tõlgendada põhiseadust koostoimes Euroopa Liidu õigusega, peab olema esitatud põhjendus, miks taotluse esitaja peab vajalikuks küsida Riigikohtu seisukohta. Taotlus peab sisaldama viiteid seaduse eelnõu vastavale osale või sättele, samuti põhiseaduse sättele või põhimõttele, mille tõlgenduse kohta Riigikohtu seisukohta taotletakse.

(2) Taotluse allkirjastab esitaja ning lisab sellele vaidlustatava õigustloova akti, välislepingu või Riigikogu otsuse teksti või selle asjakohased väljavõtted ning muud taotluse aluseks olevad dokumendid.

[RT I 2005, 68, 524- jõust. 23.12.2005]

§ 9. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsuse või -määruse alusel

(1) Kui esimese või teise astme kohus on kohtuasja lahendamisel jätnud kohaldamata mis tahes asjassepuutuva õigustloova akti või välislepingu, tunnistades selle põhiseadusega vastuolus olevaks, või kui esimese või teise astme kohus on kohtuasja lahendamisel tunnistanud õigustloova akti andmata jätmise põhiseadusega vastuolus olevaks, edastab ta vastava otsuse või määruse Riigikohtule.

(2) Kohus lisab Riigikohtule edastatavale otsusele või määrule selle resolutsioonis põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud õigustloova akti või välislepingu teksti või selle asjakohased väljavõtted.

[RT I 2004, 56, 405- jõust. 25.07.2004]

§ 10. Menetlusosalised

(1) Menetlusosalised on:

1) vaidlustatud õigustloova akti vastuvõtnud või andnud organ;

1¹) õigustloova akti vastu võtmata või andmata jätnud organ;

2) välislepingu vaidlustamise korral Vabariigi Valitsus;

3) kohtuotsuse või -määruse alusel algatatud menetluses kohtuvaidluse menetlusosalised;

4) kohaliku omavalitsuse volikogu poolt taotluse esitamisel kohaliku omavalitsuse volikogu;

4¹) Riigikogu poolt taotluse esitamisel Riigikogu;

5) õiguskantsler;

6) valdkonna eest vastutav minister;

7) Vabariigi Valitsust esindav minister.

[RT I, 29.06.2014, 109- jõust. 01.07.2014, Vabariigi Valitsuse seaduse § 107³ lõike 4 alusel asendatud alates 2014. aasta 1. juulist „justiitsminister“ sõnadega „valdkonna eest vastutav minister“.]

(2) Õigustloova akti põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses küsib Riigikohus menetlusosalistelt arvamuse vaidlustatud akti põhiseaduslikkuse kohta. Riigikohus annab lõike 1 punktides 1, 1¹ ja 3 nimetatud menetlusosalistele võimaluse esitada Riigikohtule antud arvamuste kohta täiendav aramus või selgitus.

(3) Riigikohus nõuab vajaduse korral õigustloova akti vastu võtnud või andnud, õigustloova akti vastu võtmata või andmata jätnud või välislepingu sõlminud organilt selgitust õigustloova akti või välislepingu või selle sätte kohta.

[RT I 2005, 68, 524- jõust. 23.12.2005]

§ 11. Puuduste kõrvaldamine ning taotluse või kohtulahendi läbivaatamatult tagastamine

(1) Kui taotlus ei vasta seaduse nõuetele, annab Riigikohus taotluse esitajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Kui taotluse esitaja ei ole määranud tähtjaks puudusi kõrvaldanud, tagastab Riigikohus taotluse läbivaatamatult.

(2) Taotlus tagastatakse läbivaatamatult selle esitajale, kui taotluse läbivaatamine ei kuulu Riigikohtu pädevusse.

(3) Kohtuotsus või -määrus tagastatakse läbivaatamatult, kui sellel puudub põhistus või kui kohus ei ole kohtuotsuse või -määruse resolutsioonis tunnistanud õigustloovat akti või selle sätet või õigustloova akti andmata jätmist põhiseadusega vastuolus olevaks.

[RT I 2004, 56, 405- jõust. 25.07.2004]

§ 12. Õigustloova akti jõustumise või välislepingu jõustamise peatamine

Riigikohus võib menetlusosalise põhistatud taotluse alusel või omal algatusel põhistatult peatada vaidlustatud õigustloova akti või selle sätte jõustumise või välislepingu jõustamise kuni Riigikohtu otsuse jõustumiseni.

§ 13. Asja lahendamise tähtaeg

(1) Kohus lahendab asja mõistliku aja jooksul, kuid mitte pikema aja kui 4 kuu jooksul, arvates nõuetekohase taotluse saamisest.

(2) Kohus lahendab § 6 lõike 1 punktis 5 nimetatud taotluse hiljemalt kahe kuu jooksul, arvates nõuetekohase taotluse saamisest.

§ 14. Asja lahendamise piirid

(1) Riigikohus ei ole asja lahendamisel seotud taotluse, kohtuotsuse või -määruse põhistusega.

(2) Asja lahendamisel kohtuotsuse või -määruse alusel võib Riigikohus tunnistada kehtetuks või põhiseadusega vastuolus olevaks õigustloova akti, välislepingu või selle sätte, samuti õigustloova akti andmata jätmise, mis on kohtuasja lahendamisel asjassepuutuv. Seejuures ei lahenda Riigikohus õigusvaidlust, mis kuulub lahendamisele haldus-, tsiviil-, kriminaal- või haldusõiguserikkumise asjades kohaldatavate kohtumenetluse sätete järgi.

(3) Riigikohtu kolleegiumi või erikogu poolt vastava menetlusseadustiku järgi määrusega üleantud asja lahendab üldkogu kõigis asjassepuutuvates küsimustes, kohaldades samaaegselt asja liigile vastavat menetlusseadustikku ja käesolevat seadust.

[RT I 2004, 56, 405- jõust. 25.07.2004]

§ 15. Riigikohtu volitused

(1) Asja lahendamisel võib Riigikohus:

1) tunnistada jõustumata õigustloova akti põhiseadusega vastuolus olevaks;

2) tunnistada jõustunud õigustloova akti või selle sätte põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks;

2¹) tunnistada õigustloova akti andmata jätmise põhiseadusega vastuolus olevaks;

3) tunnistada jõustunud või jõustumata välislepingu või selle sätte põhiseadusega vastuolus olevaks;

4) tühistada Riigikogu otsuse seaduseelnõu või muu riigielu küsimuse rahvahääletusele panemise kohta;

5) tunnistada, et vaidlustatud õigustloov akt, õigustloova akti andmata jätmise või välisleping oli taotluse esitamise ajal vastuolus põhiseadusega;

5¹) anda seisukoha, kuidas tõlgendada põhiseadust koostoimes Euroopa Liidu õigusega;

6) jätta taotluse rahuldamata.

(2) Jõustumata õigustloova akti põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamise korral akt ei jõustu.

(3) Välislepingu või selle sätte põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamise korral on välislepingu sõlminud organ kohustatud sellest võimaluse korral väljuma või algatama välislepingu denonsseerimise või selle muutmise viisil, mis tagaks selle kooskõla põhiseadusega. Põhiseadusega vastuolus olevat välislepingut siseriiklikult ei kohaldata.

[RT I 2005, 68, 524- jõust. 23.12.2005]

3. peatükk

KAEBUSED RIIGIKOGU, RIIGIKOGU JUHATUSE JA VABARIIGI PRESIDENDI OTSUSTE PEALE

§ 16. Kaebus Riigikogu otsuse peale

Isik, kes leiab, et Riigikogu otsusega on rikutud tema õigusi, võib esitada Riigikohtule taotluse tühistada Riigikogu otsus.

§ 17. Kaebus Riigikogu juhatuse otsuse peale

Riigikogu liige, asendusliige või fraktsioon, kes leiab, et Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 13 lõike 2 punktis 2, 3 või 4 või Riigikogu liikme staatuse seaduse §-s 13 või 14 nimetatud Riigikogu juhatuse otsusega on rikutud tema õigusi, võib esitada Riigikohtule taotluse tühistada Riigikogu juhatuse otsus.

[RT I 2007, 44, 316- jõust. 14.07.2007]

§ 18. Kaebus Vabariigi Presidendi otsuse peale

Isik, kes leiab, et Vabariigi Presidendi otsusega ametiisiku ametisse nimetamise või ametist vabastamise kohta on rikutud tema õigusi, võib esitada Riigikohtule taotluse tühistada Vabariigi Presidendi otsus.

§ 19. Kaebuse esitamise tähtaeg

Kaebuse Riigikogu, Riigikogu juhatuse või Vabariigi Presidendi otsuse peale võib Riigikohtule esitada 10 päeva jooksul otsuse jõustumisest arvates.

§ 20. Kaebuse sisu- ja vorminõuded

(1) Kaebus esitatakse põhjendatult ja selles märgitakse:

- 1) andmed kaebuse esitaja kohta;
- 2) andmed vaidlustatava otsuse kohta;
- 3) selgelt väljendatud taotlus;
- 4) kuidas vaidlustatav otsus rikub kaebuse esitaja õigusi.

(2) Kaebus allkirjastatakse esitaja poolt ning sellele lisatakse vaidlustatava otsuse tekst ja muud kaebuse aluseks olevad dokumendid.

[RT I 2005, 39, 308- jõust. 01.01.2006]

§ 20¹. Puuduste kõrvaldamine ning kaebuse tagastamine läbivaatamatult

(1) Kui kaebus ei vasta § 20 lõigetes 1 ja 2 sätestatud nõuetele ja selles on kõrvaldatavaid puudusi, annab Riigikohus kaebuse esitajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Kui kaebuse esitaja ei ole määratud tähtjaks puudusi kõrvaldanud, tagastab Riigikohus kaebuse läbivaatamatult selle esitajale.

(2) Kaebus tagastatakse läbivaatamatult selle esitajale, kui kaebuse läbivaatamine ei kuulu Riigikohtu pädevusse.

(3) Kaebus tagastatakse läbivaatamatult selle esitajale, kui vaidlustatav otsus ei saa rikkuda kaebuse esitaja õigusi ja kaebus on seetõttu ilmselgelt põhjendamatu.

[RT I 2005, 39, 308- jõust. 01.01.2006]

§ 21. Menetlusosalised

(1) Menetlusosalised kaebuse läbivaatamisel Riigikohtus on kaebuse esitaja ja otsuse teinud organ.

(2) Ametiisiku ametisse nimetamise otsuse peale esitatud kaebuse läbivaatamisel on menetlusosaline ka ametisse nimetatud isik. Riigikogu asendusliikme Riigikogu liikme asemele asumise otsuse peale esitatud kaebuse läbivaatamisel on menetlusosaline ka Riigikogu liikme asemele asunud asendusliige.

§ 22. Asja lahendamise tähtaeg

Kohus lahendab kaebuse Riigikogu, Riigikogu juhatuse või Vabariigi Presidendi otsuse peale viivitamata pärast nõuetekohase kaebuse saamist.

§ 23. Menetluse uuendamine

(1) Kui Riigikogu, Riigikogu juhatuse või Vabariigi Presidendi otsuse peale esitatud kaebuse läbivaatamisel tekib kohtul põhjendatud kahtlus asjassepuutuva õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu põhiseadusele vastavuses, uuendab kohus määrusega menetluse, kaasates asja läbivaatamise menetlusosalistena ka § 10 lõikes 1 nimetatud isikud.

(2) Menetluse uuendamise korral lahendab kohus lõikes 1 nimetatud kaebuse üheaegselt asjassepuutuva õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu põhiseadusele vastavuse kontrollimisega § 13 lõikes 1 näidatud tähtjal pärast menetluse uuendamist.

[RT I 2004, 56, 405- jõust. 25.07.2004]

§ 24. Riigikohtu volitused

(1) Asja lahendamisel võib Riigikohus:

- 1) tühistada Riigikogu, Riigikogu juhatuse või Vabariigi Presidendi otsuse või selle osa;
- 2) jätta kaebuse rahuldamata.

(2) Riigikogu või Vabariigi Presidendi otsuse kaebuse esitaja ametist vabastamise kohta võib Riigikohus tunnistada õigusvastaseks seda tühistamata. Sellisel juhul võib Riigikohus mõista kaebuse esitajale välja õiglase rahalise hüvitise.

(3) Kui Riigikohus kontrollib asja lahendamisel ka õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu vastavust põhiseadusele, võib kohus selle küsimuse lahendamisel teha ühe § 15 lõikes 1 nimetatud otsuse. [RT I 2004, 56, 405- jõust. 25.07.2004]

4. peatükk

AMETIISIKU TUNNISTAMINE KESTVALT VÕIMETUKS OMA ÜLESANDEID TÄITMA, RIIGIKOGU LIIKME VOLITUSTE LÕPETAMINE JA RIIGIKOGU ESIMEHELE VABARIIGI PRESIDENDI ÜLESANNETES NÕUSOLEKU ANDMINE

§ 25. Taotlus tunnistada ametiisik kehtvalt võimetus oma ülesandeid täitma

(1) Taotluse tunnistada õiguskantsler või riigikontrolör kehtvalt võimetus oma ülesandeid täitma esitab Riigikohtule Vabariigi President.

(2) Taotluse tunnistada Riigikogu liige kehtvalt võimetus oma ülesandeid täitma esitab Riigikohtule Riigikogu juhatus.

(3) Taotluse tunnistada Vabariigi President kehtvalt võimetus oma ülesandeid täitma esitab Riigikohtule õiguskantsler.

(4) Taotlus tunnistada ametiisik kehtvalt võimetus peab olema põhjustatud ja sellele tuleb võimaluse korral lisada kehtvat võimetust tõendavad dokumendid.

§ 26. Taotlus lõpetada Riigikogu liikme volitused

(1) Riigikogu juhatus esitab Riigikohtule taotluse lõpetada selle Riigikogu liikme volitused, kes ei vasta põhiseaduses või Riigikogu valimise seaduses sätestatud nõuetele või kes keeldub ametivannet andmast.

(2) Taotlus peab olema põhjustatud.

§ 27. Taotlus Riigikogu esimehele Vabariigi Presidendi ülesannetes nõusoleku andmiseks

(1) Riigikogu esimees Vabariigi Presidendi ülesannetes võib esitada Riigikohtule taotluse anda nõusolek Riigikogu erakorraliste valimiste väljakuulutamiseks või seaduse väljakuulutamise keeldumiseks.

(2) Taotlus anda nõusolek erakorraliste valimiste väljakuulutamiseks peab sisaldama põhjendust, miks erakorralised valimised on põhiseadusega ettenähtud või kujunenud olukorras hädavajalikud.

(3) Taotluses anda nõusolek seaduse väljakuulutamise keeldumiseks tuleb põhjendada, miks seadus võib olla põhiseadusega vastuolus või milliseid olulisi ühiskondlikke väärtusi seadusega eiratakse.

§ 28. Menetlusosalised

(1) Menetlusosalised §-s 25 nimetatud taotluse läbivaatamisel Riigikohtus on taotluse esitaja ja võimaluse korral isik, kelle kehtvalt võimetus tunnistamist taotletakse.

(2) Menetlusosalised §-s 26 nimetatud taotluse läbivaatamisel Riigikohtus on taotluse esitaja ja Riigikogu liige, kelle volituste lõpetamist taotletakse.

(3) Menetlusosalised Riigikogu erakorraliste valimiste väljakuulutamiseks Riigikohtu nõusoleku andmise otsustamisel on taotluse esitaja, Vabariigi Valimiskomisjon ja Riigikogu.

(4) Menetlusosaline seaduse väljakuulutamise keeldumiseks Riigikohtu nõusoleku andmise otsustamisel on taotluse esitaja.

(5) Riigikogu erakorraliste valimiste väljakuulutamiseks või seaduse väljakuulutamise keeldumiseks nõusoleku andmise menetlusest võib arvamuse andmise õigusega osa võtta õiguskantsler.

§ 29. Asja lahendamise tähtaeg

Kohus lahendab asja viivitamata pärast nõuetekohase taotluse saamist.

§ 30. Menetluse uuendamine

(1) Kui taotluse tunnistada ametiisik kestvalt võimetuks oma ülesandeid täitma või lõpetada Riigikogu liikme volitused läbivaatamisel tekib kohtul põhjendatud kahtlus asjassepuutuva õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu põhiseadusele vastavuses, uuendab kohus määrusega menetluse, kaasates asja läbivaatamise menetlusosalistena ka § 10 lõikes 1 nimetatud isikud.

(2) Menetluse uuendamise korral lahendab kohus lõikes 1 nimetatud taotluse üheaegselt asjassepuutuva õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu põhiseadusele vastavuse kontrollimisega § 13 lõikes 1 näidatud tähtajal pärast menetluse uuendamist.
[RT I 2004, 56, 405- jõust. 25.07.2004]

§ 31. Riigikohtu volitused

(1) Asja lahendamisel võib Riigikohus:

- 1) jätta taotluse rahuldamata;
- 2) tunnistada Riigikogu liikme, Vabariigi Presidendi, õiguskantsleri või riigikontrolöri kestvalt võimetuks oma ülesandeid täitma;
- 3) lõpetada Riigikogu liikme volitused;
- 4) anda Riigikogu esimehele Vabariigi Presidendi ülesannetes nõusoleku Riigikogu erakorraliste valimiste väljakuulutamiseks;
- 5) anda Riigikogu esimehele Vabariigi Presidendi ülesannetes nõusoleku seaduse väljakuulutamisest keeldumiseks.

(2) Kui Riigikohus kontrollib asja lahendamisel ka õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu vastavust põhiseadusele, võib kohus selle küsimuse lahendamisel teha ühe § 15 lõikes 1 nimetatud otsuse.
[RT I 2004, 56, 405- jõust. 25.07.2004]

5. peatükk ERAKONNA TEGEVUSE LÕPETAMINE

§ 32. Taotlus lõpetada erakonna tegevus

(1) Vabariigi Valitsus võib esitada Riigikohtule taotluse lõpetada Eesti põhiseadusliku korra vägivaldsele muutmisele suunatud tegevuse või eesmärkidega erakonna tegevus.

(2) Taotlus lõpetada erakonna tegevus peab olema põhjendatud ja sellele tuleb lisada taotluse aluseks olevad dokumendid.

§ 33. Menetlusosalised

(1) Menetlusosalised erakonna tegevuse lõpetamise taotluse läbivaatamisel Riigikohtus on Vabariigi Valitsus ja erakond, kelle tegevuse lõpetamist taotletakse.

(2) Erakonna tegevuse lõpetamise menetlusest võib arvamuse andmise õigusega osa võtta õiguskantsler.

§ 34. Asja lahendamise tähtaeg

Kohus lahendab erakonna tegevuse lõpetamise taotluse viivitamata pärast nõuetekohase taotluse saamist.

§ 35. Menetluse uuendamine

(1) Kui erakonna tegevuse lõpetamise taotluse läbivaatamisel tekib kohtul põhjendatud kahtlus asjassepuutuva õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu põhiseadusele vastavuses, uuendab kohus määrusega menetluse, kaasates asja läbivaatamise menetlusosalistena ka § 10 lõikes 1 nimetatud isikud.

(2) Menetluse uuendamise korral lahendab kohus lõikes 1 nimetatud taotluse üheaegselt asjassepuutuva õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu põhiseadusele vastavuse kontrollimisega § 13 lõikes 1 näidatud tähtajal pärast menetluse uuendamist.
[RT I 2004, 56, 405- jõust. 25.07.2004]

§ 36. Riigikohtu volitused

(1) Asja lahendamisel võib Riigikohus:

- 1) otsustada erakonna tegevuse lõpetamise;
- 2) jätta taotluse rahuldamata.

(2) Erakonna tegevuse lõpetamise otsuse saadab Riigikohus viivitamata täitmiseks erakonna registreerimiskoha järgsele maakohtule, kes määrab erakonna likvideerijad ning teostab muid seaduses ettenähtud toiminguid erakonna kustutamiseks mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrist.

(3) Kui Riigikohus kontrollib asja lahendamisel ka õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu vastavust põhiseadusele, võib kohus selle küsimuse lahendamisel teha ühe § 15 lõikes 1 nimetatud otsuse. [RT I 2005, 39, 308- jõust. 01.01.2006]

6. peatükk

KAEBUSED JA PROTESTID VALIMISKOMISJONI OTSUSTE JA TOIMINGUTE PEALE

§ 37. Kaebus valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale

(1) Erakond, valimisliit või isik, kes leiab, et valimiskomisjoni otsuse või toiminguga on rikutud tema õigusi, võib esitada Riigikohtule taotluse tühistada valimiskomisjoni otsus või tunnistada valimiskomisjoni toiming õigusvastaseks ja tunnistada hääletamistulemus valimisjaoskonnas, valimisringkonnas, vallas, linnas, maakonnas või riigis või elektroonilise hääletamise tulemus täies ulatuses või osaliselt kehtetuks. [RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

(2) Isik, kes leiab, et Vabariigi Presidendi või Riigikogu juhatuse valimistega seotud valimiskomisjoni otsuse või toiminguga on rikutud tema õigusi, võib esitada Riigikohtule taotluse tühistada valimiskomisjoni otsus või tunnistada valimiskomisjoni toiming õigusvastaseks või tunnistada hääletamistulemus Vabariigi Presidendi või Riigikogu esimehe või aseesimeeste valimistel kehtetuks.

§ 38. Kaebuse esitamise tähtaeg

(1) Kaebuse valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale võib Riigikohtule esitada pärast asja lahendamist Vabariigi Valimiskomisjonis. Kaebus esitatakse Riigikohtule kolme päeva jooksul Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse teatavakstegemisest või toimingu sooritamisest arvates Vabariigi Valimiskomisjoni kaudu.

(2) Vabariigi Valimiskomisjon edastab kaebuse Riigikohtule koos oma kirjalike selgitustega hiljemalt järgmisel tööpäeval.

§ 39. Kaebuse sisu- ja vorminõuded

(1) Kaebus esitatakse kirjalikult ja selles märgitakse:

- 1) andmed kaebuse esitaja kohta;
- 2) andmed vaidlustatava otsuse kohta või vaidlustatava toimingu kirjeldus;
- 3) kaebuse esitaja selgelt väljendatud taotlus;
- 4) kaebuse põhistus;
- 5) kuidas vaidlustatav otsus või toiming rikub kaebuse esitaja õigusi.

(2) Kaebus allkirjastatakse esitaja poolt ning sellele lisatakse vaidlustatava otsuse ära kiri ja muud kaebuse aluseks olevad dokumendid.

(3) Kui kaebus ei vasta lõigetes 1 ja 2 sätestatud nõuetele ja selles on kõrvaldatavaid puudusi, annab Riigikohus kaebuse esitajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

§ 40. Kaebuse tagastamine läbivaatamatult

(1) Kaebus tagastatakse läbivaatamatult, kui:

- 1) kaebuse läbivaatamine ei kuulu Riigikohtu pädevusse;
- 2) kaebus pole esitatud Vabariigi Valimiskomisjoni kaudu;
- 3) kaebuse esitaja ei ole määratud tähtajaks kaebuses esinevaid puudusi kõrvaldanud.

(2) Kui kaebuse esitaja on kaebuse esitamise tähtaja lasknud mööda mõjuval põhjusel, ennistab Riigikohus tema põhjustatud taotluse alusel tähtaja.

§ 41. Vabariigi Valimiskomisjoni protest

(1) Vabariigi Valimiskomisjon esitab Riigikohtule protesti valla või linna valimiskomisjoni otsuse tühistamiseks osas, millega registreeriti isik kohaliku omavalitsuse volikogu liikmeks, kui on ilmnenu, et see volikogu liige ei vasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse nõuetele.

(2) Protest peab olema põhjustatud ja sellele tuleb lisada protesti aluseks olevad dokumendid.

§ 42. Menetlusosalised

(1) Menetlusosalised kaebuse läbivaatamisel Riigikohtus on kaebuse esitaja ja Vabariigi Valimiskomisjon.

(2) Lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatutele on Riigikogu või Euroopa Parlamendi liikmete ja asendusliikmete registreerimise ning lisamandaatide jaotamise otsuse, samuti kohaliku omavalitsuse volikogu liikmete ja asendusliikmete registreerimise ning lisamandaatide jaotamise otsuse peale esitatud kaebuse läbivaatamisel menetlusosaline isik, kelle mandaat võidakse tühistada.

(3) Menetlusosalised protesti läbivaatamisel Riigikohtus on Vabariigi Valimiskomisjon ja isik, kelle mandaat võidakse tühistada.

[RT I 2003, 4, 22- jõust. 23.01.2003]

§ 43. Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse peatamine

Vabariigi Presidendi valimistega seonduva kaebuse saamisel on Riigikohtul õigus lükata valimised edasi või peatada valitud uue Vabariigi Presidendi ametisse astumine kuni kaebuse lahendamiseni.

§ 44. Asja lahendamise tähtaeg

(1) Kohus lahendab kaebuse valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale viivitamata, kuid mitte hiljem kui seitsme tööpäeva jooksul pärast nõuetekohase kaebuse saamist.

(2) Kaebuste ühte menetlusse liitmise korral lahendatakse asi viivitamata, kuid mitte hiljem kui seitsme tööpäeva jooksul pärast viimase liitmise määruse tegemist.

(3) Üldkogu lahendab asja viivitamata, kuid mitte hiljem kui seitsme tööpäeva jooksul pärast asja üldkogule andmist.

(4) Kohus lahendab protesti valla või linna valimiskomisjoni otsuse peale viivitamata pärast nõuetekohase protesti saamist.

[RT I 2005, 39, 308- jõust. 01.01.2006]

§ 45. Menetluse uuendamine

(1) Kui valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale esitatud kaebuse või protesti läbivaatamisel tekib kohtul põhjendatud kahtlus asjassepuutuva õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu põhiseadusele vastavuses, uuendab kohus määrusega menetluse, kaasates asja läbivaatamise menetlusosalistena ka § 10 lõikes 1 nimetatud isikud.

(2) Kui valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale esitatud kaebuse või protesti läbivaatamine toimus väiksemas kui viieliikmelises koosseisus, kaasatakse menetlusse vajalik arv kohtunikke ning vaadatakse asi läbi viieliikmelises koosseisus.

(3) Menetluse uuendamise korral lahendab kohus lõikes 1 nimetatud kaebuse või protesti üheaegselt asjassepuutuva õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu põhiseadusele vastavuse kontrollimisega mõistliku aja jooksul, kuid mitte hiljem kui kahe nädala jooksul pärast menetluse uuendamist.

[RT I 2004, 56, 405- jõust. 25.07.2004]

§ 46. Riigikohtu volitused

(1) Riigikohus võib asja lahendamisel:

1) tühistada valimiskomisjoni otsuse, tunnistada valimiskomisjoni toimingu õigusvastaseks ning kohustada valimiskomisjoni tegema uue otsuse või toimingu;

2) jätta kaebuse või protesti rahuldamata.

(2) Riigikohus võib tunnistada hääletamistulemuse valimisjaoskonnas, valimisringkonnas, vallas, linnas, maakonnas või riigis või Vabariigi Presidendi või Riigikogu juhatuse valimistel kehtetuks või tunnistada elektroonilise hääletamise tulemused kehtetuks täies ulatuses või osaliselt, kui õigusrikkumine mõjutab või võis mõjutada hääletamistulemust oluliselt.

[RT I, 01.11.2012, 1- jõust. 11.11.2012]

(3) Riigikogu või Euroopa Parlamendi liikmete ja asendusliikmete registreerimise ning lisamandaatide jaotamise otsuse, samuti kohaliku omavalitsuse volikogu liikmete ja asendusliikmete registreerimise ning lisamandaatide jaotamise otsuse peale esitatud kaebuse või protesti rahuldamise korral tühistab Riigikohus mandaadi.

(4) Kui Riigikohus kontrollib asja lahendamisel ka õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu vastavust põhiseadusele, võib kohus selle küsimuse lahendamisel teha ühe § 15 lõikes 1 nimetatud otsuse.

[RT I 2004, 56, 405- jõust. 25.07.2004]

7. peatükk

ASJA LÄBIVAATAMINE

§ 47. Kohtumenetluse keel

(1) Kohtumenetluse keel on eesti keel.

(2) Võõrkeelsed dokumendid esitatakse kohtule vandetõlgi poolt eesti keelde tõlgituna või notari kinnitatud eestikeelse tõlkega.

[RT I, 23.12.2013, 1- jõust. 01.01.2014]

§ 48. Tähtaegade arvutamine ja esindus kohtus

(1) Tähtaegu arvutatakse tsiviilkohtumenetluses sätestatud korras.

(2) Esindusele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse sätteid.

(3) Taotluse, kaebuse või protesti esitamisel esindaja kaudu kirjutab sellele alla esindaja, lisades taotlusele, kaebusele või protestile oma volitusi tõendava dokumendi.

§ 49. Menetlusosaliste õigused ja kohustused

(1) Menetlusosalisel on õigus teada asja arutava kohtu koosseisu, saada kohtule esitatud dokumentide ärakirju, esitada kohtule taotlusi, anda kohtule seletusi, esitada tõendeid, vaielda vastu teiste menetlusosaliste taotlustele ning saada eraldi dokumendina vormistatud kohtulahendi tõestatud ärakirju. Menetlusosalisel on ka muud käesolevas seaduses ettenähtud menetlusõigused.

(2) Menetlusosaline on kohustatud kasutama oma menetlusõigust heauskselt.

(3) Menetlusosaline on kohustatud põhjendama oma väiteid või vastuväiteid vastavate tõenditega. Kui tõendite esitamine ei ole võimalik, tuleb näidata põhjused, miks neid tõendeid esitada ei saa, ja teatada, kus need asuvad. Kohtu nõudmisel on menetlusosaline kohustatud esitama kohtule täiendavaid andmeid ja dokumente kohtu poolt määratud tähtaja jooksul.

§ 50. Tõendid

(1) Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses on tõenditeks kõik tsiviilkohtumenetluses lubatud tõendid.

(2) Tõendeid esitavad menetlusosalised. Kohus võib teha menetlusosalistele ettepaneku esitada kohtu poolt määratud tähtaja jooksul täiendavaid tõendeid või koguda tõendeid, kutsuda uusi tunnistajaid või määrata ekspertiisi taotluses, kaebuses või protestis esitatud andmete kontrollimiseks ka oma algatusel.

(3) Tõendite tagamine, tunnistajate istungile kutsumine ja nende ärakuulamine toimub tsiviilkohtumenetluse sätete kohaselt.

§ 51. Asja läbivaatamise viis

(1) Üldjuhul vaadatakse asi läbi kirjalikus menetluses.

(2) Asi vaadatakse läbi suulises menetluses, kui seda peab vajalikuks asja läbivaatav kohtukoosseis. Suulise menetluse määrab kohus menetlusosalise soovil või oma algatusel.

(3) Suulises menetluses vaadatakse läbi taotlus tunnistada Riigikogu liige, Vabariigi President, õiguskantsler või riigikontrolör kehtvalt võimetuks oma ülesandeid täitma.

(4) Kirjalikus menetluses vaadatakse läbi taotlus anda seisukoht, kuidas tõlgendada põhiseadust koostoimes Euroopa Liidu õigusega.

[RT I 2005, 68, 524- jõust. 23.12.2005]

§ 52. Asjade liitmine

Riigikohus võib liita üheaegselt kohtu menetluses olevad sarnased käesoleva seaduse alusel lahendatavad asjad, kui ta peab seda asja lahendamise huvides vajalikuks.

§ 53. Suulise menetluse avalikkus

(1) Asja läbivaatamine suulises menetluses on avalik.

(2) Kohus võib kuulutada menetluse või selle osa kinniseks, kui see on vajalik riigi- või ärisaladuse hoidmiseks, kõlbluse või inimeste perekonna- ja eraelu kaitseks või kui seda nõuavad alaealise, kannatanu või õigusemõistmise huvid.

(3) Kohus võib pärast hoiatamist eemaldada istungisaalist isikud, kes rikuvad korda ja takistavad sellega asja arutamist.

(4) Istungisaalis viibivad isikud võivad kohapealt istungit häirimata seda helisalvestada ja teha kirjalikke märkmeid.

(5) Filmimiseks, pildistamiseks, videosalvestuseks, raadio- ja teleülekandeks on nõutav kohtu luba.

§ 54. Kohtuliku arutamise kord

(1) Taotluse, kaebuse või protesti läbivaatamine suulises menetluses toimub vahetult. Kohus kuulab ära menetlusosaliste seisukohad, tunnistajate ütlused või erialaasjatundja arvamuse ning tutvub kohtule esitatud dokumentidega.

(2) Menetlusosalised, kes ei valda eesti keelt, võivad esineda vannutatud tõlgi vahendusel oma emakeeles või muus keeles, mida nad valdavad.

(3) Suulises menetluses asja läbivaatamisel on menetlusosalisel lisaks § 49 lõikes 1 sätestatule õigus osa võtta kohtuistungitest, tõendite vaatlusest ja uurimisest ning esitada küsimusi teistele menetlusosalistele, tunnistajatele ning ekspertidele.

§ 55. Istungi protokoll

(1) Istungi käik ning väljendatud seisukohad protokollitakse ulatuses, mida kohus peab vajalikuks.

(2) Kuni istungi lõppemiseni võivad menetlusosalised oma seisukohad esitada kohtuistungi sekretärile ka kirjalikult lisamiseks istungi protokollile juurde. Teistel menetlusosalistel on õigus nendega tutvuda.

§ 56. Asja menetluse lõpetamine

(1) Menetlus lõpetatakse, kui enne asja läbivaatamise lõppemist langeb ära taotluse, kaebuse või protesti alus, samuti taotlusest, kaebusest või protestist loobumise korral.

(2) Kohtu, Vabariigi Presidendi või Vabariigi Presidendi ülesannetes Riigikogu esimehe algatatud menetlust asja aluse äralangemisel ei lõpetata ning Vabariigi President ega Vabariigi Presidendi ülesannetes Riigikogu esimees ei saa Riigikohtule esitatud taotlusest loobuda.

§ 57. Kohtuotsus

(1) Kohus lahendab asja otsusega, välja arvatud § 59¹ lõikes 1 toodud juhul.

(2) Otsus tehakse nõupidamissaladust järgides hääletamise teel lihthäälteenamusega. Kõik asja otsustamisel tekkinud lahkarvamused lahendavad kohtunikud hääletamisega. Ühelgi kohtunikul ei ole õigust hääletamisest keelduda ega erapooletuks jääda. Viimasena hääletab eesistuja. Häälte võrdse jagunemise korral otsustab eesistuja hääl.

(3) Otsus põhistatakse.

(4) Otsusele kirjutab alla kogu kohtukoosseis.

(5) Otsuse või selle põhjendustega mittedõustuval kohtunikul on õigus lisada otsusele eriarvamus. Eriarvamus võib olla ühine. Eriarvamus tuleb esitada otsuse kuulutamise ajaks ning sellele kirjutavad alla kõik eriarvamusele jäänud kohtunikud.

(6) Otsuse ärakiri antakse menetlusosalistele.
[RT I 2005, 68, 524- jõust. 23.12.2005]

§ 58. Otsuse kuulutamine ja jõustumine

(1) Otsus kuulutatakse avalikult.

(2) Otsus jõustub kuulutamisest.

(3) Kohtul on õigus lükata § 15 lõike 1 punktis 2 nimetatud otsuse jõustumine kuni kuue kuu võrra edasi. Otsuse jõustumise edasilükkamist tuleb põhjendada.

§ 59. Otsuse selgitamine

Riigikohus võib menetlusosalise taotlusel otsust määrusega selgitada.

§ 59¹. Seisukoht

(1) Kohus lahendab taotluse anda seisukoht, kuidas tõlgendada põhiseadust koostoimes Euroopa Liidu õigusega, seisukoha vastuvõtmisega.

(2) Seisukoht võetakse vastu nõupidamissaladust järgides hääletamise teel lihthäälteenamusega. Kõik seisukoha vastuvõtmisel tekkinud lahkarvamused lahendavad kohtunikud hääletamisega. Ühelgi kohtunikul ei ole õigust hääletamisest keelduda ega erapooletuks jääda. Viimasena hääletab eesistuja. Häälte võrdse jagunemise korral otsustab eesistuja hääl.

(3) Seisukoht põhistatakse.

(4) Seisukohale kirjutab alla kogu kohtukoosseis.

(5) Seisukoha või selle põhjendustega mittenõustuval kohtunikul on õigus lisada seisukohale eriarvamus. Eriarvamus võib olla ühine. Eriarvamus tuleb esitada seisukoha kuulutamise ajaks ning sellele kirjutavad alla kõik eriarvamusele jäänud kohtunikud.

(6) Seisukoha ära kiri antakse menetlusosalistele.

(7) Seisukoht kuulutatakse avalikult.
[RT I 2005, 68, 524- jõust. 23.12.2005]

§ 60. Kohtumäärus

Menetlusküsimusi otsustab Riigikohus määrusega.

§ 61. Vigade parandamine

(1) Pärast lahendi tegemist on Riigikohtul õigus oma algatusel või menetlusosaliste taotlusel parandada lahendis kirjavead, sõnastuse puudused või ilmsed vormilised ebatäpsused.

(2) Väljastatud vigased ära kirjad nõuab Riigikohus tagasi ja parandab või asendab need.

§ 62. Lahendite avaldamine

Riigikohtu põhistatud lahendid ja määrused käesoleva seaduse alusel lahendatavates asjades avaldatakse Riigikohtu veebilehel. Lahendid, mis sisaldavad otsust Riigi Teatajas avaldatud õigustloova akti põhiseadusega kooskõla kohta, avaldatakse Riigi Teatajas.
[RT I 2010, 19, 101- jõust. 01.06.2010]

§ 63. Kohtukulud

(1) Asja läbivaatamise kulud kaetakse riigieelarvest.

(2) Kohtu poolt menetluse kaasatud erialaasjatundjate kaasamise kulud kaetakse riigieelarvest samamoodi kui eksperdikulud tsiviilkohtumenetluses.

8. peatükk SEADUSE RAKENDAMINE

§ 64. Menetluses olevate asjade lahendamine

Käesoleva seaduse jõustumisel Riigikohtu menetluses olevad põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse alusel lahendatavad asjad lahendatakse varasema menetlusseaduse kohaselt.

§ 65.–§ 76.[Käesolevast tekstist välja jäetud.]

§ 77. Seaduse jõustumine

Käesolev seadus jõustub 2002. aasta 1. juulil.